

V metodološkom pogledu je značilno, da avtor svoja izvajanja rad ponazarja s številnimi grafikonima. Nekateri teh grafikonov so zelo pregledni in dragoceni. Toda v celoti jih je veliko preveč, poleg tega so nekateri med njimi tudi vse preveč zapleteni, tako da zahtevajo celo kopico pojasnil ali „legend“, kot nekakšne komplicirane generalštabne specialke (prim. zlasti 15 grafikonov na straneh 175—178, pa tudi str. 83, 191—195 itd.). Ob tem se nam nehote vsiljuje vprašanje: Kakšen smisel ima barvito, polnokrvno poezijo prelivati v grafično formulo ali celo v nekakšen rebus? Gre v bistvu za razkazovanje eksaktne znanstvenosti, toda dejanski rezultat je v primerjavi z orjaškim znanstvenim aparatom minimalen. V večini primerov je avtor vse bistveno zadovoljivo in prepričljivo povedal v besedni interpretaciji, tako da je grafična hipertrofija odveč.

Primljeno 28. IX 1984

Kajetan Gantar
Filozofska fakulteta,
Ljubljana.

HERMANN KOLLER: *ORBIS PICTUS LATINUS, Vocabularius imaginibus illustratus*, 3. ed. auctior, Zürich und München 1983, 257 dvostupačnih stranica formata 24,5 × 17 cm.

U predgovoru autor ističe da ga je u izradi tog bogato i ukusno ilustriranog rječnika, koji ima 638 natuknica, vodila ista misao koju je Amos Komenský izrekao u uvodnoj riječi svojeg *ORBIS SENSUALIUM PICTUS*, naime da pomoću slika približi čitaocu temeljni fundus latinskog jezika. Koller je u svoj *VOCABULARIUS IMAGINIBUS ILLUSTRATUS* uvrstio i neke riječi iz srednjovjekovnog latinizma, a samo izuzetno neke novije neologizme. Jednom zvjezdicom označene su riječi kršćanskog latinizma, sa dvije zvjezdice srednjovjekovne latinske riječi, a sa tri neologizmi novijeg datuma. Tih posljednjih ima samo nekoliko pa ću ih navesti: *pediludium* (nogomet), *facsimile* (vjerno preslikavanje rukopisa ili tiskane stvari), *atomus* (u današnjem značenju; nalazi se pri kraju natuknice *atomus*), *reticulum* (reket za tenis, nalazi se također na kraju istoimene natuknice). Neologizam *pediludium* autor je protumačio ovako: *Est lusus pilae, quo pila pedibus impellitur aut capite, nunquam manibus aut corpore*. Iza definicije tabelarno je prikazan raspored jedanaestorice igrača u dvije varijante. Za *facsimile*, —is, n. nalazimo ovu definiciju: *Facsimile est substantivum derivatum a sententia: „fac simile!“ — imitare! Facsimilia sunt opera iterum excussa iisdem typis (typus) iisdemque imaginibus quam prototypus. Saepe incunabula hoc modo denuo imprimuntur*.

Pojedine su riječi ilustrirane slikama pretežno antičkog podrijetla, a u manjoj mjeri slikama iz razdoblja srednjeg vijeka i humanizma. Slike su dobro odabrane i jasno tiskane, što se ne bi moglo reći za sve geografske karte, kojih ima ukupno 12. Neki su pojmovi iscrpno prikazani npr. iz arhitekture *opus* gdje se navodi: *opus Alexandrinum, arcuatum, arenatum, caelatum, incertum, marmoratum, reticulatum, spicatum, tessellatum, testaceum*. Opširno su uz obilje podataka obrađene natuknice: *villa rustica, fasti dies Romanorum, corpus humanum, armamenta navis, geometria, instrumenta musica, artifices et artificia*. Mnoge su natuknice popraćene uz definiciju i citatom iz nekog antičkog autora koji spominje tu riječ. Tako kod riječi *aper* uz definiciju *aper est porcus silvestris* naveden je citat iz Plauta, *Casina* 476: „*iam ego uno in saltu lepide apros capiam duos*“ = *unā fallaciā duos capiam*. Riječ *axis* definira se ovako: *res est quaecumque. circa quam alia res vertitur*, a zatim slijedi citat iz Cicerona, *De natura deorum* 1, 20, 52: *Mundus versatur circum axem caeli admirabili celeritate*.

Dosta je natuknica uzeto iz mitologije: *Aesculapius, Apollo, Argo, Atlas, Aurora, Bellerophon, Castor et Pollux, Charon, chimera, Cupido, Daedalus et Icarus, Danaides, Europa, Hecate, Hesperides, Horaz, Ianus, Laocoon, Musae, Orestes, Parcae, Phrixus et Hella, Sirenes, Tellus, Triptolemus, Triton, vellus aureum, Vesta, Vulcanus*. Nije jasno po kojem je principu izvršen izbor kad od olimpskih bogova natuknice imaju samo Apolon, Vesta i Vulkan.

Autor je uvrstio u svoj ORBIS PICTUS LATINUS i nekoliko slika naslovnih strana djela iz doba humanizma i manji broj natpisa.

Njegovo djelo može korisno poslužiti onima koji uče latinski, a sa zanimanjem mogu ga gledajući obilje lijepih slika čitati i oni koji su dobri znalci latinskog jezika.

V. Gortan. Zagreb

MIROSLAV MARKOVIĆ: *Filozofija Heraklita Mračnog*, Nolit Beograd 1983. стр. 233, 8°

Поради својата привлечност исто колку и поради својата загадочност, философијата на Хераклит од античко доба е предизвик за многу интерпретатори. Многу вљубеници во нејзините парадокси и загатки се почувствувале повикани да го разјаснат она што Хераклит имал намера да го каже, но не умеел или не сакал тоа отворено да го изнесе. Многубројните такви обиди придонеле Хераклитовата мисла постојано да биде во жижата на интересот, но исто така ја донеле со себе си и хипотеката на многу недоразбирања, искривувања, па и намерни фалсификати.

Имајќи го ова предвид, Марковиќ истакнува дека „најважна задача за модерниот проучувач на Хераклит се состои во тоа, Хераклитовиот оригинален текст да се ослободи од анахронизми — од подоцнежните вметнувања и додатоци“ (стр. 29). Авторот на книгата укажува на повеќе мислителски кои одиграле значајна улога во пренесувањето на философијата на философот од Ефес од поколението на поколението, но истовремено и во нејзиното започнување. Тука се споменуваат Демокрит како „имитатор на Хераклитовите фрагменти“, атинскиот софист Кратил, чии слободни толкувања некритички ги презел Платон, а подоцна и Аристотел, потоа раните стоичари со анахроничното сфаќање на Логосот во смисла на разум итн.

Одбивајќи да прифати како сигурни низа нивни сведочења и известувања врзани за името на Хераклит, Марковиќ го сведува бројот на автентични фрагменти на сто и единаесет. Единствено тие треба да послужат како материјал на научно истражување. По елиминацијата на сите туѓи елементи, следува етимолошка анализа на некои клучни поими кои се сретнуваат во фрагментите. Тука особена важност има разоткривањето на механичкото значење на поимите како што се „harmonie“ или „physis“. Наспроти биолошкото толкување на последниов поим од кое произлегува преводот „природа“, се укажува на неговото елементарно значење кај Хераклит во смисла на „устројство, конституција, склоп“. Ако се прифати оваа варијанта, тогаш е остварен еден суштествено нов пристап кон клучниот поим Логос, сфатен како принцип на единство на спротивностите. Самата претстава на светот како еден вид устројство или склоп бара принцип кој него ќе го одржува како таков, во единство. За да се сфати тоа, постапката е едноставна, вели Марковиќ: *Divide et videbis!* Доволно е да се раздели секое поединечно нешто на неговите суштествени делови — во склад со неговото вистинско устројство, или склоп (тоа значи грчкиот израз „kata physin“ стр. 52). На пример, ако еден напнат лак (фр. 39) се расчлени на неговите суштествени делови во склад со неговиот вистински склоп, ќе согледаме дека тој се состои од две спротивни полови ни, од два крака кои тежнеат во спротивни насоки. Поимот „physis“ сфатен како склоп, устројство, ја разоткрива својата суштина како Логос, т.е. единство на спротивности.

И двата метода (елиминаторниот и етимолошкиот) Марковиќ напоредно ги користи при толкувањето на славниот Хераклитов „фрагмент за реката“ (овде фр. 40), или како што авторот вели, „слика на реката“. Тој намерно се воздржува да го употреби добро познатиот израз „panta rhei“ (сè тече), бидејќи за истиот утврдува дека не му припаѓа на философот од Ефес. Станува збор за една извртена парафраза на Кратил која се сретнува кај Аристотел, за подоцна некритички да биде прифатена од останатите грчки филосо-